

Papur tystiolaeth ar gyfer Craffu Cyffredino y Gweinidog dros Faterion Gwledig, Gogledd Cymru a'r Trefnydd ym Mhwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig

5/6/2023

Gwybodaeth a ddarparwyd i gynorthwyo'r Pwyllgor cyn i'r Gweinidog fod yn bresennol ar gyfer Gwaith Craffu Cyffredinol ar 21 Mehefin.

Cynnwys

Bil Amaethyddiaeth (Cymru)	3
Dynodi Parc Cenedlaethol newydd yng Ngogledd-ddwyrain Cymru.....	4
Polisi Bwyd	5
Contractau Glastir	7
Gwneud y mwyaf o wariant yr UE ar y Cynllun Datblygu Gwledig - Adroddiad Archwilio Cymru.....	8
Y Cynllun Ffermio Cynaliadwy.....	9
Rhaglen i Ddileu TB mewn Gwartheg	11

Bil Amaethyddiaeth (Cymru)

Pasiodd y Bil Gam 3 ym mhroses graffu'r Senedd ar 16 Mai. Cytunwyd ar y 37 o welliannau gan y Llywodraeth, 5 gwelliant a gyflwynwyd gan Blaid Cymru (4), a'r Democratiaid Rhyddfrydol (1). Ni chytunwyd ar 32 o'r 33 gwelliant a gyflwynwyd gan y Ceidwadwyr.

Derbyniodd y Senedd welliant 55. Fodd bynnag, mae'r darpariaethau hyn yn achosi problemau sylfaenol o ran gweithredu dyletswyddau a darpariaethau'r Bil yn effeithiol, drwy gyfyngu ar y pwerau i ddarparu cymorth.

Cynigiodd y Gweinidog dros Faterion Gwledig, Gogledd Cymru a'r Trefnydd Gynnig heb rybudd ar ddydd Mawrth 24 Mai yn y Cyfarfod Llawn, yn gofyn i'r Senedd gytuno i Gyfnod Adrodd. Cytunodd aelodau'r Senedd i'r cynnig mewn pleidlais drwy fwyafrif.

Cynhelir y Cyfnod Adrodd ar 20 Mehefin yn y Cyfarfod Llawn. Rhagwelir wedyn y cynhelir pleidlais Cam 4 ar 27 Mehefin yn y Cyfarfod Llawn.

Disgwylir y bydd cais arall am ganiatâd y Goron yn cael ei gyhoeddi ddechrau mis Mehefin i sicrhau bod y Bil fel y'i diwygiwyd yng Ngham 3 yn cael Cydsyniad y Goron cyn Cam 4 y bleidlais yn unol â'r Rheolau Sefydlog.

Dynodi Parc Cenedlaethol newydd yng Ngogledd-ddwyrain Cymru

Yn dilyn adolygu a diweddarau ei brosesau a'i weithdrefnau dynodi, yn ei rôl fel awdurdod dynodi Cymru, sefydlodd Cyfoeth Naturiol Cymru Raglen Tirweddau Dynodedig yn ystod blwyddyn ariannol 2022/3. Dyma dîm Rhaglen newydd sy'n cynnwys wyth person, sy'n cael ei ariannu gan Lywodraeth Cymru.

Mae strwythurau adrodd a llywodraethu wedi'u sefydlu, gan gynnwys Bwrdd Rhaglen sy'n cyfarfod yn ddeufisol. Mae adroddiadau misol i Lywodraeth Cymru a chyfarfodydd diweddarau deufisol gyda'r Gweinidog yn cael eu cynnal.

Mae gwaith wedi dechrau i wneud y gwaith o reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy yn rhan annatod o'r broses ddynodi, gan ganolbwyntio'n benodol ar adfer natur a newid yn yr hinsawdd.

Cwblhawyd gwaith mapio'r Ardal Chwilio yn ddiweddar ac mae adroddiad ar y gwaith wrthi'n cael ei ddrafftio ar hyn o bryd. Mae'r Ardal Chwilio yn diffinio uchafswm arwynebedd posibl y Parc Cenedlaethol newydd, er mwyn arwain y gwaith o gasglu ac asesu rhagor o dystiolaeth. Ond nid yw'n cynrychioli ffiniau gwirioneddol/terfynau terfynol y Parc Cenedlaethol newydd.

Ar ôl cwblhau'r gwaith ar yr Ardal Chwilio, bwriedir rhoi contract ar waith i nodi 'Rhinweddau Tirwedd Arbennig' yn yr ardal hon ym mis Gorffennaf. Mae gwaith caffael cychwynnol yn mynd rhagddo ar gyfer yr elfennau dilynol o gasglu tystiolaeth a fydd i ddod. Mae swyddogion Cyfoeth Naturiol Cymru wedi cynnal cyfarfodydd ymgysylltu cynnar â'r holl Awdurdodau Lleol yn yr Ardal Chwilio, yn ogystal ag Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri. Bydd diweddariadau dilynol gyda rhanddeiliaid allweddol yn dilyn ym mis Mehefin a mis Gorffennaf, a fydd yn rhannu'r Ardal Chwilio.

Mae arweinydd cyfathrebu wedi cael ei benodi i dîm Dynodi Cyfoeth Naturiol Cymru ac mae gwaith cyfathrebu rhagweithiol yn mynd o nerth i nerth. Paratowyd tudalen wybodaeth ar y we ynghyd â Chwestiynau Cyffredin a chanllawiau gweithdrefnol. Cafodd y dudalen we hon ei chyhoeddi ar 1 Mehefin a bydd yn cael ei diweddarau o bryd i'w gilydd â gwybodaeth allweddol drwy gydol y broses ddynodi. Yn nes ymlaen yn 2023, bydd Cyfoeth Naturiol Cymru yn cynnal cyfres o ddigwyddiadau ymgysylltu ar gynnig y Parc Cenedlaethol i gasglu gwybodaeth gan gymunedau lleol a rhanddeiliaid allweddol eraill. Bydd cyfle hefyd i rannu adborth yn ystod cyfnod ymgynghori cyhoeddus yn 2024.

Ochr yn ochr â'r gwaith dynodi ar gyfer y Parc Cenedlaethol newydd, mae prosiect Harddwch Naturiol Cymru hefyd yn cael ei gynnal i sefydlu sylfaen dystiolaeth ar gyfer ystyried dynodiadau ychwanegol posibl a dibenion cysylltiedig. Mae cyfarfodydd cychwynnol â rhanddeiliaid wedi cael eu cynnal.

Polisi Bwyd

Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i ddatblygu cyfres o bolisiau sy'n ymwneud â bwyd. Rhoddodd y Gweinidog dros Faterion Gwledig, Gogledd Cymru a'r Trefnydd grynodedd o'r prif rai yn ei llythyr dyddiedig 28 Chwefror at y pwyllgor, gan egluro sut maent yn rhyngweithio ac yn ymwneud â nodau Bil Bwyd (Cymru). Gyda'i gilydd, egwyddorion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) sy'n llunio'r polisiau. Mae polisiau'n hyrwyddo nodau'r Ddeddf i fod o fudd i unigolion a chymunedau. Maent yn cael eu dyfeisio a'u gweithredu ar y cyd, mewn partneriaeth â rhanddeiliaid amrywiol, ac yn cyflawni amcanion tymor byr a thymor hir.

Yn ystod yr ymgynghoriad a'r gwaith dilynol o graffu ar y Bil, nododd Llywodraeth Cymru fod rhanddeiliaid yn gyffredinol yn credu nad oedd polisiau'n cael eu cydgysylltu'n ddigonol. Rydym yn hyderus nad yw hyn yn wir oherwydd bod cydweithio a gweithio ar draws portffolios yn rhai o nodweddion y gwaith o lunio polisiau yn Llywodraeth Cymru. Mae polisiau'n cyfeirio at ei gilydd lle bo hynny'n berthnasol ac ychydig iawn o dystiolaeth a ddaeth i'r amlwg yn ystod y broses graffu i awgrymu gwrthdaro penodol rhwng polisiau.

Er hynny, fel Llywodraeth sy'n rhoi llawer o werth ar weithio mewn partneriaeth a chydweithio â rhanddeiliaid amrywiol, mae'n bwysig iawn bod pawb yn deall y polisiau sydd ar waith ac sy'n cael eu datblygu. Rydym yn derbyn bod gofyn mynd i'r afael â chanfyddiad, bod angen cyfleu'n well beth yw polisiau Llywodraeth Cymru ar gyfer bwyd, a sut maent yn cydgysylltu ar draws gwahanol feysydd polisi a sut maent yn ymwneud â nodau Llesiant Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. O ganlyniad, rydym wedi ymrwymo i gyhoeddi dogfen draws-bortffolio ar gyfer rhanddeiliaid sy'n crynhoi ein polisiau eang ac i'w diweddarau o bryd i'w gilydd.

Mae'r Gweinidog dros Faterion Gwledig, Gogledd Cymru a'r Trefnydd hefyd wedi ymrwymo i gadeirio fforwm trawslywodraethol i sicrhau bod yr ymdrechion sy'n cael eu gwneud yn Llywodraeth Cymru yn cael eu goruchwylio'n briodol er mwyn gallu cydgysylltu a chyfleu polisiau'n well.

Rydym yn cymryd y camau hyn oherwydd ein bod yn cymryd y pryderon a godwyd yn ystod y broses o graffu ar y Bil o ddifrif, sef nad yw polisiau bwyd Llywodraeth Cymru yn cael eu cydgysylltu'n ddigonol. Mae'r ymrwymadau hyn hefyd yn mynd i'r afael â sylwedd argymhellion y pwyllgor i'r Llywodraeth pe bai'r Bil yn methu. Y broblem ar hyn o bryd yw pryder ynghylch chwyddiant parhaus mewn prisiau bwyd, sydd oddeutu 19% ar hyn o bryd, ac sy'n cael yr effaith waethaf ar y bobl dlotaf a'r mwyaf agored i niwed. Rydym hefyd yn ymwybodol o broblemau gyda'r gadwyn gyflenwi yn ystod y gaeaf sy'n ymwneud â chyflenwi wyau a llysiau salad ffres.

Mae cyflenwad bwyd Cymru, a'r busnesau sy'n gweithredu yma, wedi'u hintegreiddio'n llwyr i system fwyd gyffredin yn y DU. Mae angen datblygu polisi effeithiol a gweithredu gyda'r realiti hwnnw. Felly, lle mae'n gwneud synnwyr gwneud hynny, mae Llywodraeth Cymru yn croesawu gweithio gyda llywodraeth y DU a chyrrff cenedlaethol.

Roeddem yn falch bod y Prif Weinidog wedi cynnal uwchgynhadledd "O'r Pridd i'r Plât" Stryd Downing ym mis Mai, lle'r oedd uwch swyddog yn cynrychioli Llywodraeth Cymru. Roeddem yn croesawu'r ymrwymadau i adolygu'r sectorau wyau a garddwriaeth a bydd Llywodraeth Cymru yn cyfrannu at y gwaith hwn. Gwnaed llawer o sylw am brisiau bwyd a maint yr elw ac mae'r Awdurdod Cystadleuaeth a Marchnadoedd wedi cyhoeddi adolygiad i ystyried a yw unrhyw fethiant yn y gystadleuaeth yn cyfrannu at brisiau bwyd uwch. Mae'r Awdurdod wedi cysylltu â Llywodraeth Cymru i gymryd rhan yn y gwaith hwnnw ac rydym yn aros am ganlyniad yr adolygiad maes o law.

Contractau Glastir

Mae estyniadau i gontractau Glastir Uwch, Tiroedd Comin ac Organig wedi cael eu cynnig ar gyfer 2023. Dechreuodd y contractau hyn ar 1 Ionawr. Derbyniwyd cyfanswm o 2,295 o gontractau, gwerth dros £30m.

Mae ymestyn contractau Glastir am 12 mis arall yn cyfrannu at ein nodau o warchod a gwella bywyd gwylt a bioamrywiaeth, gwella ein hadnoddau dŵr a phridd, adfer cynefinoedd mawndiroedd ac ymateb i'r argyfwng hinsawdd drwy weithredu drwy ddatgarboneiddio amaethyddiaeth yng Nghymru. Mae ymestyn y contractau hefyd yn gyfle i ni gysoni'r gefnogaeth newydd â'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig yn y dyfodol.

Nid oes penderfyniad wedi'i wneud ynghylch cymorth amaeth-amgylcheddol o fis Rhagfyr 2023 ymlaen, pan ddaw'r contract Glastir presennol i ben, at gyflwyno'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy. Mae contractau Glastir Uwch, Organig a Thiroedd Comin yn cael eu hystyried yn annibynnol gan eu bod yn cyd-fynd â'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy yn wahanol.

Gwneud y mwyaf o wariant yr UE ar y Cynllun Datblygu Gwledig – Adroddiad Archwilio Cymru

Cyhoeddwyd adroddiad Archwilio Cymru o'r enw *Gwneud y Mwyaf o Arian yr UE - y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig* ar 2 Mehefin.

Mae canfyddiadau'r archwiliad wedi nodi nifer o risgiau - rhai ohonynt y tu hwnt i reolaeth Llywodraeth Cymru - er mwyn manteisio i'r eithaf ar gyllid yr UE o dan y Rhaglen Datblygu Gwledig erbyn 31 Rhagfyr 2023. Cyflwynir y risg, ynghyd â'r mesurau lliniaru, yn yr adroddiad.

Mae heriau sylweddol wedi bod i rai prosiectau oherwydd effaith Brexit, Covid, a phwysau chwyddiant yn fwy diweddar. Mae costau cynyddol deunyddiau adeiladu a phroblemau gyda'r gadwyn gyflenwi yn effeithio ar y costau a'r ddarpariaeth ar adeg pan nad oes llawer o hyblygrwydd ar ôl yn y rhaglen.

Mae swyddogion yn gweithio'n agos gyda buddiolwyr lle mae risgiau nad yw prosiectau'n cyflawni yn unol â'r amserlenni gofynnol neu lefel ofynnol yr allbwn. Byddant hefyd yn ystyried ceisiadau am estyniad i gyflwyno hawliadau yn hwyrach na'r dyddiadau cau a gyhoeddwyd, fesul achos, ar yr amod bod modd dilysu a thalu hawliad terfynol prosiectau cyn 31 Rhagfyr 2023.

Gall cyflwyno hawliadau'n hwyr arwain at oedi wrth gwblhau'r holl archwiliadau gweinyddol a'r trefniadau rheoli ar gyfer manteisio i'r eithaf ar gyllid yr UE. Er mwyn sicrhau bod yr holl archwiliadau gweinyddol yn cael eu cwblhau yn unol â'r rheoliadau, mae swyddogion yn anelu at gwblhau'r holl drefniadau rheoli erbyn mis Hydref ac wedi gorfod cyflwyno terfynau amser pendant ar gyfer darparu gwybodaeth o dan y broses arolygu 'in-situ' hon. Gall methu â darparu'r holl wybodaeth angenrheidiol neu ddogfennau ategol arwain at gosbau.

Mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn canolbwyntio ar brosesu'r nifer fawr o hawliadau'r Cynllun Datblygu Gwledig a ddaeth i law ac a ddisgwylir o hyd cyn 31 Rhagfyr. Mae hyn hefyd yn cynnwys hawliadau Glastir 2023 (ar ôl cyflwyno Ffurflen y Cais Sengl eleni) a oedd fel arfer yn talu yn y flwyddyn ganlynol.

Y Cynllun Ffermio Cynaliadwy

Y Cynllun Ffermio Cynaliadwy yw'r cynllun mawr newydd cyntaf sy'n seiliedig ar Fil Amaethyddiaeth (Cymru). Mae'n adlewyrchu amcanion Rheoli Tir yn Cynaliadwy yn y Bil i helpu ffermwyr i leihau eu hól troed carbon a chyflawni dros fyd natur gan barhau i gynhyrchu bwyd yn gynaliadwy ar yr un pryd, drwy fusnesau amaethyddol cydnerth. Mae hefyd yn cydnabod y rôl allweddol y mae ffermwyr yn ei chwarae yn gwarchod ein hiaith, ein treftadaeth a'n diwylliant.

Y llynedd, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru y set fwyaf manwl o gynigion hyd yma. Defnyddiwyd y cynigion hynny fel sail i ail gam y gwaith o gyd-ddylunio drwy gydol rhan olaf y flwyddyn. Mae'r canlyniadau cyd-ddylunio'n dal i gael eu dadansoddi, a bydd adroddiad yn cael ei gyhoeddi cyn gynted ag y bydd y gwaith dadansoddi wedi'i gwblhau.

Mae plannu coed yn dal yn bwnc llosg. Cawsom lawer o adborth ar blannu coed drwy gyd-ddylunio, ac rydym yn dal i archwilio sut mae modd integreiddio'r opsiynau hyn mewn ffordd sy'n gweithio i bob math o ffermydd.

Mae ein Gweithgorau ar gyfer y Cynllun Ffermio Cynaliadwy yn parhau. Mae'r grwpiau hyn yn helpu i ddatrys rhai o'n heriau mwyaf a mwyaf cymhleth;

- Mae'r grŵp Tenantiaeth wedi bod yn edrych ar yr heriau unigryw y mae ein sector tenantiaid pwysig yn eu hwynebu o ran cyflawni holl gamau'r cynllun, a goblygiadau contractau pum mlynedd arfaethedig y cynllun lle nad oes gan y tenant ddaliadaeth ddigonol.
- Mae'r grŵp newydd-ddyfodiaid wedi gorgyffwrdd rhywfaint â chanfyddiadau'r grŵp tenantiaeth, ond mae hefyd wedi bod yn edrych ar atebion i rai o'r prif rwystrau sy'n atal newydd-ddyfodiaid, sy'n ymwneud yn bennaf â diffyg mynediad at dir, cyllid a sgiliau. Mae'n debygol y bydd rhai o'r atebion hyn y tu allan i'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy craidd.
- Mae'n bosibl mai'r grŵp tir comin sy'n wynebu'r her fwyaf. Mae'r grŵp yn ystyried a ellir defnyddio'r model Cynllun Ffermio Cynaliadwy ar dir comin, a sut gellir gwneud hynny, ac os nad oes, pa opsiynau eraill y mae angen eu hystyried. Ar sail eu 'hawliau' ni all y porwyr tir comin gyflawni'r rhan fwyaf o gamau arfaethedig y Cynllun Ffermio Cynaliadwy. Fodd bynnag, mae cytundeb cyffredinol ar bwysigrwydd tir comin ar gyfer amrywiaeth eang o fanteision economaidd, ecolegol a diwylliannol, felly mae trafodaethau'n parhau.

Byddwn yn defnyddio'r adroddiadau a'r allbynnau wedi'u cyd-ddylunio o'n gweithgorau, ynghyd â'r gwaith parhaus o ddatblygu polisiau, i helpu i lunio fersiwn nesaf cynigion y Cynllun Ffermio Cynaliadwy a fydd yn destun ymgynghoriad terfynol ar y cynllun tua diwedd y flwyddyn hon. Ni fydd unrhyw

benderfyniadau terfynol ynghylch dyluniad y cynllun yn cael eu gwneud nes bydd yr ymgynghoriad nesaf hwn wedi dod i ben.

Rydym yn annog unrhyw ffermwyr sy'n cael cyfle i ddechrau ymgymryd â champau gweithredu Rheoli Tir yn Gynaliadwy i wneud hynny. Bydd gweithgareddau fel adfer mawndiroedd a phlannu coetiroedd newydd - os gwneir hynny cyn y Cynllun Ffermio Cynaliadwy - yn cael eu hanrhydeddu yn y cynllun fel rhan o daliadau cynnal a chadw. Mae cyllid ar gael nawr i ymgymryd â rhai o'r camau gweithredu hyn, ee mae grantiau Creu Coetir yn parhau i gefnogi plannu ar raddfa fach a mawr gyda chymorth cyllid ar gyfer gweithwyr proffesiynol medrus i helpu i ddatblygu cynlluniau.

Rhaglen i Ddileu TB mewn Gwartheg

Lansiwyd ein Cynllun Cyflawni newydd ar gyfer TB ym mis Mawrth 2023. Mae'n amlinellu ein dull gweithredu ar gyfer dileu TB mewn gwartheg dros y pum mlynedd nesaf. Mae'r Cynllun Cyflawni yn cynnwys set gynhwysfawr o fesurau sy'n cwmpasu ein hymrwymiad i greu partneriaethau gweithio cryf gyda rhanddeiliaid er mwyn cyflawni'r nodau hyn.

Mae'r camau blaenoriaeth a amlinellir yn y Cynllun Cyflawni yn cynnwys:

- Trefniadau llywodraethu - sefydlu Bwrdd Rhaglen a Grŵp Cyngori Technegol newydd ar gyfer y Rhaglen i Ddileu TB, drwy'r broses Penodiadau Cyhoeddus. Sefydlu cylch gorchwyl ar gyfer pob grŵp.
- Brechu Gwartheg - Parhau i ymgysylltu â gweinyddiaethau eraill a'r diwydiant ynghylch strategaeth defnyddio'r brechlyn.
- Sefydlu prosiect peilot yn rhanbarth Sir Benfro i fynd i'r afael â lefelau disyflyd y clefyd, yn dilyn ymarfer caffael.
- Cytuno ar fesurau rheoli gwartheg ychwanegol a'u rhoi ar waith ar Ynys Môn, neu'n ehangach ar draws yr Ardal TB Isel a dechrau ar y gwaith o frechu moch daear ar Ynys Gybi fel rhan o becyn o fesurau dwys i fynd i'r afael â'r cynnydd sydyn ym mynychder TB yn y rhanbarth.
- Cam cynnydd I y newidiadau deddfwriaethol a nodir yn y Cynllun Cyflawni, gan gynnwys cyflwyno Profion Cyn Symud yn yr Ardal TB Isel ac ehangu Profion ar ôl Symud i'r Ardaloedd TB Canolradd.

Llywodraethu

Cyhoeddodd y Gweinidog dros Faterion Gwledig, Gogledd Cymru a'r Trefnydd fod Grŵp Cyngori Technegol wedi'i sefydlu i helpu i gefnogi'r Rhaglen TB a bod yr Athro Glyn Hewinson, Cadeirydd Sêr Cymru o'r Ganolfan Ragoriaeth TB, wedi'i benodi i arwain y gwaith hwn. Bydd aelodau'r grŵp hwn yn cael eu Penodi'n Gyhoeddus, felly hefyd y cadeirydd ac aelodau Bwrdd y Rhaglen Dileu TB.

Rôl y Grŵp Cyngori Technegol fydd ystyried ac adolygu polisiau TB, gan ystyried tystiolaeth bresennol a thystiolaeth sy'n dod i'r amlwg, ac mae nifer o flaenoriaethau allweddol wedi'u nodi. Mae'r rhain yn cynnwys ystyried protocolau presennol profi TB ac adolygu'r broses o ladd gwartheg beichiog sy'n dioddef o TB ar ffermydd.

Un o brif flaenoriaethau Bwrdd y Rhaglen Dileu TB fydd ystyried cynnwys rhanddeiliaid yn y Rhaglen, gan ganolbwyntio'n benodol ar wella cydweithrediad, cydweithio a pherchnogaeth drwy fwy o ymgysylltu, yn unol ag [argymhellion](#) y Grŵp Gorchwyl a Gorffen ar Ymgysylltu â Ffermwyr.

Ymchwil Brechu Gwartheg

Mae treialon maes brechu gwartheg yn cael eu cynnal ar hyn o bryd ac os byddant yn llwyddiannus, bydd ffermwyr a milfeddygon yn symud gam yn nes at allu brechu eu hanifeiliaid rhag y clefyd.

Bydd y treialon yn caniatáu i ni gynhyrchu digon o dystiolaeth i gefnogi cais Awdurdod y Farchnad i'r Gyfarwyddiaeth Meddyginiaethau Milfeddygol i ddefnyddio'r ddau gynnyrch yn y DU.

Ynys Môn

Mae tîm epidemiolegol Cymru yn yr Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion wedi canfod sefyllfa sy'n gwaethygu ar Ynys Môn gyda chynnydd diweddar yn nifer yr achosion o TB. Mae data gwylidwriaeth yn dangos bod naw achos agored ar Ynys Môn ar 31 Rhagfyr 2022. Mae hyn yn cymharu ag wyth ar 31 Rhagfyr 2021, dau ar 31 Rhagfyr 2020 a thri ar 31 Rhagfyr 2017.

Mae opsiynau ar y gweill i fynd i'r afael â TB mewn gwartheg ar Ynys Môn ac i amddiffyn moch daear rhag cael eu heintio â TB. Ar hyn o bryd, mae hyn yn cynnwys asesu dichonoldeb prosiect brechu moch daear pedair blynedd ar Ynys Gybi, a byddem yn anelu at ddechrau'r prosiect hwn eleni.

Newidiadau Deddfwriaethol

Mae'r Cynllun Cyflawni newydd yn rhoi cyfle inni bwysu a mesur y cynnydd a wnaed o ran ein hymrwymiad i ddileu TB buchol o Gymru. Mae'r prif newidiadau i Orchymyn Twbercwlosis (Cymru) 2010 a fydd yn cryfhau ein deddfwriaeth ymhellach i ddarparu'r arfau i gyflawni'r nod o ddileu erbyn 2041 yn cynnwys:

- [Gwahardd bwydo llaeth heb ei drin i dda byw ar safleoedd OTFW.](#)
- Cyflwyno gofyniad cyfreithiol i ffermwyr beidio â symud gwartheg rhwng diwrnod 1 y prawf (diwrnod brechu, a elwir yn TT1) a diwrnod 2 y prawf (diwrnod darllen y prawf, a elwir yn TT2) a rhwng profion gwaed a'r adeg y ceir y canlyniadau.
- Nodi ar ibTB ers sawl blwyddyn mae'r fuches wedi bod yn rhydd o TB.

- Adfer Profion Cyn Symud wrth symud gwartheg yn yr Ardal TB Isel, gan barhau i gynnal Profion Ar ôl Symud.
- Cyflwyno Profion ar ôl Symud wrth symud gwartheg o Ardaloedd TB Uchel, o Ardal Risg Uchel Lloegr ac o Ogledd Iwerddon i ddaliadau mewn Ardaloedd TB Canolradd.

Cefnogi Ffermwyr

Mae Llywodraeth Cymru yn gwerthfawrogi'r effeithiau posibl y gall TB buchol eu cael ar deuluoedd sy'n ffermio ac eraill, a'r straen a'r gofid y gall achos o TB eu hachosi. Mewn ymateb i hyn, mae Llywodraeth Cymru yn parhau i ddarparu cynlluniau i gefnogi ffermwyr fel rhan o'r Rhaglen, gan gynnwys cymorth milfeddygol Cymorth TB ac ymweliadau Ei Gadw Allan.

Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi darparu cyllid i sefydliadau gan gynnwys Sefydliad DPJ a'r Farming Community Network i ddarparu cymorth a chynghor i ffermwyr sy'n cael trafferth gyda'u hiechyd meddwl. Mae hyn yn cynnwys Canolfan Wybodaeth FarmWell Wales sy'n cael ei rhedeg gan Farming Community Network. Mae'r Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion yng Nghymru hefyd wedi bod yn ymgysylltu'n uniongyrchol â Sefydliad DPJ a Tir Dewi.

Fel rhan o'r Cynllun Cyflawni diwygiedig ar gyfer TB, a gyhoeddwyd ym mis Mawrth, rydym wedi ymrwmo i weithio i wella'r berthynas rhwng ffermwyr a'r Llywodraeth drwy gyfathrebu'n glir, yn effeithiol ac yn empathig wrth drafod TB. Mae lleihau ffynhonnell y straen yn rhan flaenllaw o'n blaenoriaethau.

Taliadau TB

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i ddilyn llwybr partneriaeth a chyd-dylunio wrth ddatblygu polisi TB. Yn ogystal ag ymgysylltu â'r diwydiant ffermio ynghylch unrhyw newidiadau polisi posibl o ran taliadau TB, mae hefyd yn bwysig bod Bwrdd y Rhaglen Dileu TB, unwaith y bydd wedi'i sefydlu, yn cymryd rhan lawn yn y trafodaethau hyn ac yn cyfrannu at lunio opsiynau.